

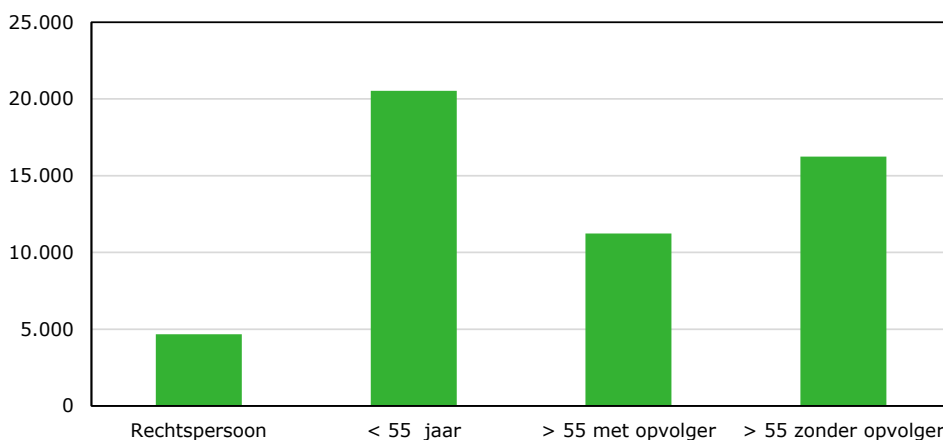
Opvolgingsituatie en toekomstig aanbod landbouwgrond

Huib Silvis en Martien Voskuilen

Op middellange termijn kan ruim 300.000 ha landbouwgrond in Nederland op de markt komen, ofwel 17% van het totale areaal. Deze schatting is afgeleid van de onlangs gepubliceerde Landbouwtelling 2020, met name de gegevens over de opvolgingsituatie. Verreweg de meeste land- en tuinbouwbedrijven hebben een persoonlijke ondernemingsvorm. Op 57% van deze bedrijven is het bedrijfshoofd 55 jaar of ouder en daarvan heeft 59% geen opvolger. De meeste van deze laatste bedrijven zijn vrij klein.

Geen opvolger voor 16.000 bedrijven

In 2020 telde Nederland 52.700 land- en tuinbouwbedrijven die 1,8 mln. ha cultuurgrond in gebruik hadden. De meeste bedrijven – 48.000 – worden gevoerd in de vorm van eenmanszaken en samenwerkingsvormen, zoals maatschappen en vennootschappen onder firma.

Figuur 1 Aantal rechtspersonen en persoonlijke bedrijven naar leeftijd bedrijfshoofd en opvolging, 2020

Bron: CBS-Landbouwtelling, Wageningen Economic Research.

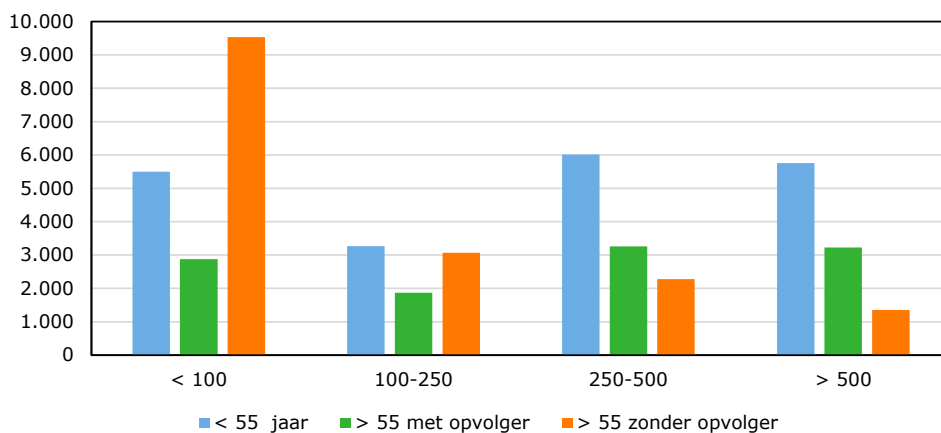
Een minderheid van 4.700 bedrijven (9%) heeft de vorm van een rechtspersoon, vrijwel allemaal besloten vennootschappen. De rechtspersoon komt vooral voor in intensieve, minder sterk grondgebonden sectoren, zoals in (glas)tuinbouw en hokdierhouderij. Vooral grotere bedrijven kiezen voor deze rechtsvorm in verband met aansprakelijkheid, belastingen en financieringsmogelijkheden. In de Landbouwtelling wordt de vraag over de aanwezigheid van een opvolger niet gesteld aan de rechtspersonen, vandaar dat deze bedrijven in figuur 1 afzonderlijk zijn opgenomen.

Op 57% van de persoonlijke ondernemingen is het bedrijfshoofd 55 jaar of ouder. Bij een bedrijfsvoering die uit meerdere personen bestaat is gevraagd naar de leeftijd van het bedrijfshoofd met de grootste zakelijke en bedrijfsmatige verantwoordelijkheid. Als de bedrijfshoofden evenveel verantwoordelijkheid dragen, dan is gevraagd naar de leeftijd van de oudste ondernemer.

Van de 27.500 bedrijven met een bedrijfshoofd van 55 jaar of ouder hebben 11.200 bedrijven aangegeven dat er een opvolger is (figuur 1), ofwel 41%. Voor de overige 16.200 bedrijven is er volgens de opgave in de Landbouwtelling geen opvolger.

Meer opvolgers bij toenemende bedrijfsomvang

De animo om een bedrijf over te nemen wordt vooral bepaald door de bedrijfsomvang en daarmee de verdien capaciteit (zie het voorgaande themabericht over dit onderwerp). Bij een toenemende omvang stijgt het opvolgingspercentage sterk, van 23% op bedrijven met een omvang van minder dan 100.000 euro Standaardopbrengst (SO), 38% bij een omvang van 10.000-250.000 euro SO, 59% bij een omvang van 250.000-500.000 euro SO, tot 70% op bedrijven met een omvang van meer dan 500.000 euro SO.

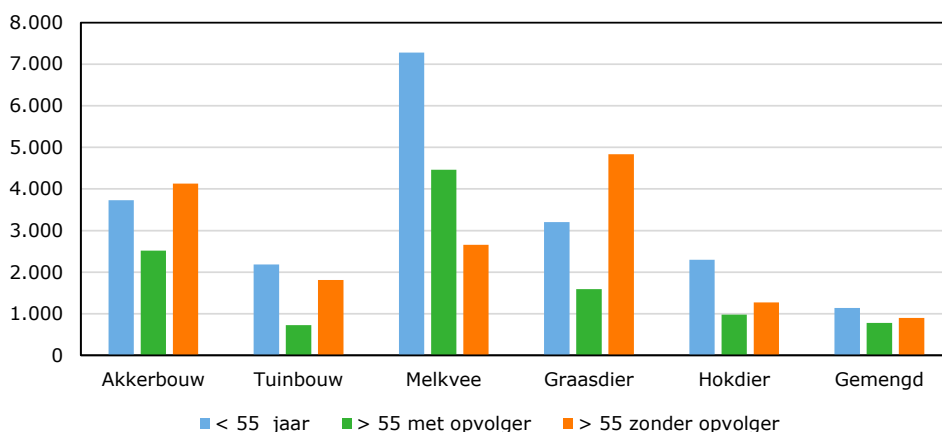
Figuur 2 Aantal persoonlijke bedrijven naar omvang (1.000 euro SO) en leeftijd bedrijfshoofd en opvolging, 2020

Bron: CBS-Landbouwtelling, bewerking Wageningen Economic Research.

De bedrijven zonder opvolger (in totaal 16.200 in 2020) zijn dan ook vrij klein met een gemiddelde omvang van 178.000 euro SO per bedrijf, tegen 476.000 euro SO voor alle bedrijven. Het merendeel (59%) van de bedrijven zonder opvolger heeft een omvang onder de 100.000 euro SO (figuur 2).

Meeste opvolgers op melkveebedrijven

Naast de bedrijfsomvang speelt het bedrijfstype een rol in de belangstelling voor opvolging. Het opvolgingscijfer loopt uiteen van 25% op de graasdierbedrijven (exclusief melkveebedrijven), 38% op de akkerbouwbedrijven tot 63% op de melkveebedrijven. De reden van dat laatste vrij hoge cijfer is onder meer dat veel oudere ondernemers zonder opvolger al eerder gestopt zijn met melken, waarbij het bedrijf vaak wordt voortgezet als graasdier- of akkerbouwbedrijf. De graasdierbedrijven vormen dan ook een vrij grote groep (zeer) kleine bedrijven met een wat ouder bedrijfshoofd zonder opvolger. Bijna 90% van de graasdierbedrijven is kleiner dan 100.000 euro SO; voor de akkerbouwbedrijven geldt dat voor circa 60% van de bedrijven. De opvolgingsbereidheid in een sector is dus voor een belangrijk deel terug te voeren op de bedrijfsomvang (en daarmee verdien capaciteit, zie hiervoor). Daarnaast spelen de toekomstperspectieven van een sector (markt) en de omgeving van het bedrijf (ontwikkelingsmogelijkheden) hierin een rol.

Figuur 3 Aantal persoonlijke bedrijven naar bedrijfstype en leeftijd bedrijfshoofd en opvolging, 2020

Bron: Wageningen Economic Research.

De meeste bedrijven zonder opvolger zijn graasdier-, akkerbouw- of melkveebedrijf (figuur 3): van de 16.200 bedrijven zonder opvolger behoren 11.600 (72%) tot deze drie bedrijfstypen.

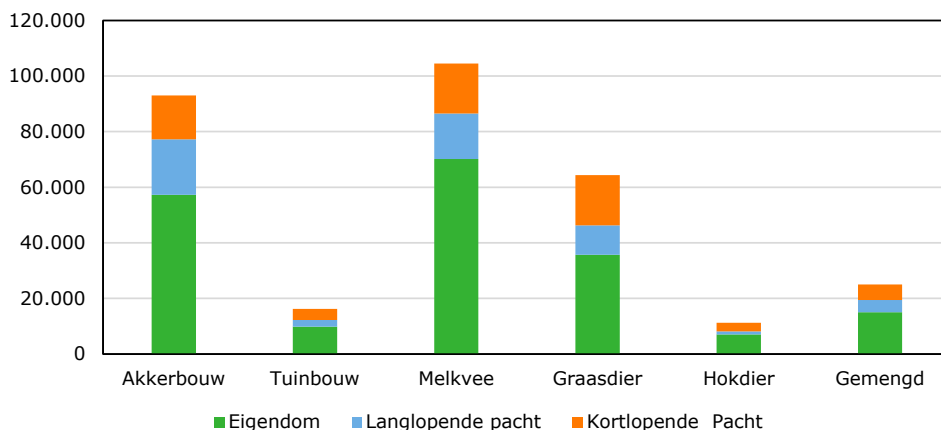
Toekomstig aanbod geraamd op 17% van het landbouwareaal

Uitgangspunten

Het areaal landbouwgrond op bedrijven met een bedrijfshoofd zonder opvolger kan worden gezien als een indicatie voor het toekomstig aanbod van landbouwgrond. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat gedwongen bedrijfsbeëindiging in de landbouw net zoals in het verleden niet vaak voorkomt, met name niet in de grondgebonden landbouw. Het areaal landbouwgrond dat nu in gebruik is bij de bedrijven met een bedrijfshoofd van 55 jaar of ouder zonder opvolger kan echter op de middellange termijn op de markt komen. Verder wordt verondersteld dat de bedrijven met een bedrijfshoofd jonger dan 55 jaar, bedrijven met een bedrijfshoofd van 55 jaar en ouder met een opvolger, en bedrijven met rechtspersoonlijkheid op de middellange termijn worden voortgezet.

Bedrijven zonder opvolger gebruiken 17% van het totale landbouwareaal

De bedrijven zonder opvolger hebben 315.000 ha landbouwgrond in gebruik, ofwel 17% van het totaal areaal landbouwgrond van 1,8 mln. ha. Deze grond is in hoofdzaak te vinden op de melkvee-, akkerbouw- en graasdierbedrijven (figuur 4): samen hebben deze bedrijven 83% van het areaal landbouwgrond op bedrijven zonder opvolger in gebruik.

Figuur 4 Areaal (ha) cultuurgrond op persoonlijke bedrijven met bedrijfshoofd 55 jaar of ouder zonder opvolger naar bedrijfstype en gebruikstitel grond, 2020

Bron: CBS-Landbouwteiling, bewerking Wageningen Economic Research.

Vooral grond in eigendom en langlopende pacht

Het areaal landbouwgrond op bedrijven zonder opvolger is in hoofdzaak in eigendom van de gebruiker (62%). De rest van het areaal is in gebruik op basis van langlopende pachtvormen (18%; in hoofdzaak reguliere pacht, en verder erfpacht en geliberaliseerde pacht langer dan zes jaar), en kortlopende pachtvormen (20%; overige formele pachtvormen en informele pacht). Voor het totale areaal cultuurgrond zijn de aandelen respectievelijk 57% (eigendom), 16% (langlopende pacht) en 27% (kortlopende pacht).

Aanbod is versnipperd

Het potentiële toekomstige aanbod van landbouwgrond is versnipperd over veel bedrijven. De bedrijven zonder opvolger zijn gemiddeld 19 ha groot; bijna de helft van deze bedrijven heeft een oppervlakte van minder dan 10 ha. Verder is een behoorlijk deel (38%) van het potentieel aanbod van landbouwgrond niet in eigendom van de bedrijven zonder opvolger, maar in handen van andere partijen. Dat kunnen overigens landbouwbedrijven zijn die op termijn worden beëindigd en nu grond verpachten.

Aannames niet zeker

Dit bericht biedt een globale berekening van het aanbod op de middellange termijn van landbouwgrond op basis van aannames over leeftijd en opvolging. Bedrijven die nu geen opvolger hebben, kunnen toch een opvolger krijgen, of overgenomen worden door zij-instromers die zich richten op multifunctionele activiteiten/niches in de korte keten op bedrijven met relatief weinig grond. Tegelijkertijd is het mogelijk dat bedrijven met een potentiële opvolger niet overgenomen worden, bij voorbeeld door een aantrekkelijker baan buiten het bedrijf of doordat de financiering onverhoopt niet rondkomt.

Meer informatie

Dr.ir. H.J. Silvis, senior onderzoeker
T +31 (0)70 3358 168
E huib.silvis@wur.nl
www.wur.nl/economic-research

2021-048